

лише тоді коли у повному обсязі забезпечить відновлення екологічних прав громадян та усуне перешкоди у їх реалізації.

Без сумніву, що особливості екологічних прав громадян, зокрема, права на безпечне для життя і здоров'я довкілля як об'єкту правового захисту, а також обумовлена цим специфічність відносин, пов'язаних із захистом названих прав, потребують нормативно-правової підтримки. Питання щодо права на самозахист екологічних прав громадян, підстав для його застосування та особливостей здійснення вимагають подальшого удосконалення шляхом закріплення у нормах Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» засад його здійснення, а також реалізації способів самозахисту екологічних прав громадян.

Список використаної літератури:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Васильева М.И. Право на благоприятную окружающую среду как элемент правового статуса личности / М.И. Васильева // Экологическое право. – 2005. – № 1. – С. 19-26.
3. Свердлык Г. Способы самозащиты гражданских прав и их классификация / Г. Свердлык, Э. Страунинг / Хозяйство и право. – 1999. – № 1. – С. 35-41.

Ключові слова: екологічні права громадян, право на самозахист, способи самозахисту.

Ключевые слова: экологические права граждан, право на самозащиту, способы самозащиты.

Key words: environmental rights of citizens, the right to self-defense, ways of self-defense.

ЛОКТЕВА-МАКЛАШОВА НАТАЛІЯ ВАЛЕНТИНІВНА

Черкаський факультет
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри галузевих юридичних дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент

МАЙСТРЕНКО МАКСИМ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Черкаський факультет
Національного університету «Одеська юридична академія»,
викладач кафедри галузевих юридичних дисциплін

ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРЬСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Проблеми, пов'язані з правовим забезпеченням поділу земель за цільовим призначенням мають неабияку актуальність в Україні. З цього приводу є питання, що і надалі потребують законодавчого уточнення.

Загальним засадам поділу земель за цільовим призначенням присвячені праці вітчизняних фахівців у галузі земельного права, зокрема: П.Ф. Кулинич, А.М. Мірошніченко, В.В. Носіка, О.М. Пашенка, В.М. Правдюка, О.В. Степської, Н.І. Титової, В.Ю. Уркевича та інших. Подальшого наукового дослідження потребують питання, пов'язані зі складом земель сільськогосподарського призначення. Конституція України передбачає, що земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави [1]. Першою за порядком, а, отже, і за значенням виділена в Земельному кодексі України (далі – ЗКУ) категорія земель сільськогосподарського призначення. Юридичне визначення земель закріплене у частині 1 статті 22 ЗКУ. Як видно із диспозиції наведеної правової норми, законом зазначено кілька підстав, за наявності кожної з яких землі підлягають віднесенню до земель сільськогосподарського призначення, а саме:

- землі, надані з відповідною метою (для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення певної діяльності, розміщення відповідної інфраструктури);
- землі, призначені для цих цілей.

Закон не містить вказівки, що слід розуміти під землями, призначеними для сільськогосподарських цілей. Немає єдиної точки зору з цього питання і в науковій літературі. Зустрічається точка зору, що призначення земель для сільськогосподарської мети може здійснюватися при зміні цільового призначення земельної ділянки [3, с. 183]. Таке визначення не є повним, окрім того, воно частково перетинається з терміном «надані», оскільки землі можуть бути одночасно і надані, і призначені для сільськогосподарської мети.

Мірошніченко А.М. вказує на те, що під землями, призначеними для сільськогосподарських цілей, слід розуміти землі СГП, що перебувають в запасі, а також ті, що підлягають сільськогосподарській рекультивації після видобування корисних копалин; цілину, болота, чагарники, тощо, що підлягають сільськогосподарському освоєнню відповідно до певного локального акту (землевпорядного проекту, проекту рекультивації, проекту консервації тощо) [4, с. 138].

Статтею 23 ЗКУ передбачено принцип пріоритетності земель сільськогосподарського призначення, а статтями 207-209 ЗКУ обов'язок відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва у разі виведення сільськогосподарських угідь зі сфери сільськогосподарського виробництва. Важливість раціонального використання та збереження земель СГП неодноразово підкреслювалась в літературі [3, с. 183].

Ми підтримуємо думку А.М. Мірошніченко, що в сучасних економічних умовах діюче правило про абсолютний пріоритет земель сільськогосподарського призначення вже втратило свою доцільність [4, с. 138].

Також про неточне формулювання частини 2 статті 19 ЗКУ стосовно земель запасу, що не дозволяє розмежовувати землі запасу сільськогосподарського призначення від земель запасу інших категорій. Цікаво, що окрім термінів землі, надані для сільськогосподарських цілей, та

землі, призначені для сільськогосподарських цілей, законодавець вживає також термін землі, придатні для потреб сільського господарства (стаття 23 ЗКУ) [2]. Проте положення статті 23 ЗКУ не відносять такі «придатні» землі до земель СГП, а лише заохочує уповноважені органи влади передавати такі землі для сільськогосподарських потреб.

Отже, з врахуванням інших положень чинного законодавства, абсолютно чітко можна відносити до земель сільськогосподарського призначення лише ті земельні ділянки, цільове призначення яких відповідним чином зазначено у даних державного земельного кадастру. Додаткові критерії по віднесенню земель до земель сільськогосподарського призначення наведено в частині 2 статті 22 ЗКУ, що пов'язує таке віднесення з окремими видами сільськогосподарських угідь.

До ріллі відносяться земельні ділянки, які систематично обробляються і використовуються під посіви сільськогосподарських культур, включаючи посіви багаторічних трав, а також чисті пари, площі парників і теплиць, а до сіножатей і пасовищ – землі, що можуть бути розорані лише з метою їх докорінного поліпшення і використовуються постійно під трав'яними кормовими культурами для сінокосіння та випасу худоби, а також міжряддя садів, які використовуються під посіви. Згідно з тлумачним словником, перелоги – це заросле травою поле, що свідомо не обробляється кілька років для відновлення родючості ґрунту [3, с. 138].

Незважаючи на фактичну відсутність відповідних нормативних дефініцій та визначеного порядку віднесення певних земельних масивів до тих чи інших видів сільськогосподарських угідь, сама по собі належність відповідної земельної ділянки до певного виду угідь може мати суттєве значення для власника чи користувача такої ділянки.

Так, земельні ділянки, що належать до ріллі, підлягають особливому порядку зміни цільового призначення та вилучення для суспільних та інших потреб [3, с. 138]. З врахуванням цього, на нашу думку, потрібне або чітке визначення та зрозуміла процедура встановлення чи визнання для всіх видів сільськогосподарських угідь, або належність земельних ділянок до тих чи інших угідь не повинна мати для землевласника чи користувача правовстановлюючого значення.

Достатньо суперечливим є віднесення до земель сільськогосподарського призначення так званих «несільськогосподарських угідь». Термін «угіддя» означає частину землі, що відрізняється від сусідніх ділянок специфічними способами господарювання [3, с. 139]. Сільськогосподарські угіддя є землями інтенсивної сільськогосподарської експлуатації, які щорічно беруть участь в сільськогосподарському виробництві. Тобто сам термін «угіддя» без позначення типу таких угідь не має сенсу. Прикметник «несільськогосподарські» не розкриває специфіки господарського використання земель. Більше того, незрозуміло, чому землі, які характеризуються певним «несільськогосподарським» способом господарювання повинні відноситись до земель сільськогосподарського призначення. Аналіз переліку земель, об'єднаний поняттям несільськогосподарські угіддя, дозволяє дійти до висновку, що в

рамках цієї групи зібрані досить різнобарвні за своїм характером різновиди земель, лише частина з яких може правомірно бути віднесена до сільськогосподарських. Так, безумовно пов'язані із сільськогосподарським виробництвом полязахисні лісові смуги, землі під сільськогосподарськими будівлями і дворами.

На нашу думку, розмежування угідь між собою повинно бути перш за все пов'язаним із якісними характеристиками відповідних земель та ґрунтів, і лише після того, як для кожного землевласника чи користувача стане зрозумілим, чому належні йому земельні ділянки відносяться до тих чи інших угідь, і які існують межі по зміні виду угідь, лише тоді можна вести мову про встановлення певних правових режимів для таких угідь. Угіддя самі по собі відображають особливості господарського використання землі, причому вибір виду такого використання повинен належати відповідному титульному землекористувачу. Різновид угідь не повинен бути ярликом чи клеймом земельної ділянки. Досить часто земельні ділянки, які надаються в сільській місцевості громадянам «для житлового будівництва», певним чином «успадковують» один із різновидів угідь (рілля, пасовиська і т.д.). Створюється така ситуація, коли тисячі гектарів земель, що протягом десятків років не розорювалися у обліковій звітності іменуються ріллею. Також, слід зазначити, що чинне земельне законодавство України передбачає особливий правовий режим для окремих видів земель сільськогосподарського призначення. Але критерії для такого додаткового поділу земель сільськогосподарського призначення на види, використані в ЗКУ, навряд чи можна визнати досить чіткими.

Список використаної літератури:

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.
3. Титова Н.І. Землі сільськогосподарського призначення: поняття, особливості, склад (правові аспекти) // Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України. Наук.- навч. посіб. / За ред. Н.І. Титової. – Л.: Вид-во ПАІС, 2005. – 368 с.
4. Мірошніченко А.М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин. Монографія. – К.: Правова Єдність, 2009. – 268 с.

Ключові слова: угіддя, землі сільськогосподарського призначення, цільове призначення земель, юридичне визначення земель, землекористувач.

Ключевые слова: угодья, земли сельскохозяйственного назначения, целевое назначение земель, юридическое определение земель, землепользователь.

Key words: land, agricultural land, purpose land use, legal definition of land, land user.